

A. Γιατί φιλοσοφεί ο άνθρωπος;

1^ο κριτήριο αξιολόγησης

Αριστοτέλης, Μετά τὰ φυσικά, Α 2, 982M2-28⁵

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἴτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)· ὥστ' εἴπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἄνοιαν ἐφιλοσόφησαν, φανερόν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὦν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστιν.

A.1. α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Οι άνθρωποι σε πρώτη φάση άρχισαν να προβληματίζονται με τα παράξενα της καθημερινής ζωής.
2. Αυτός που γνωρίζει την άγνοια του επιδιώκει να αποκτήσει γνώσεις.
3. Ο άνθρωπος χωρίς να έχει καλύψει τις βασικές του ανάγκες επεδίωξε να φιλοσοφήσει αποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τη σπουδαιότητα της φιλοσοφίας.

06 Μονάδες

β) «δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν»: Σε ποιὸν ὄρο ἀναφέρεται ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία «αὐτὴν»;

04 Μονάδες

B.1. Να σχολιάσετε τὴ νοηματικὴ λειτουργία τῶν ρηματικῶν τύπων «ἐδίωκον», «ζητεῖσθαι», «ζητοῦμεν».

10 Μονάδες

B.2. Ποιες προκείμενες συνθέτουν τὸν συλλογισμό τοῦ Ἀριστοτέλη ποὺ καταλήγει στο συμπέρασμα ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπεδίωξαν τὴν ἀπόκτηση γνώσεων; Να ἀπαντήσετε με ἀναφορὲς σὲ χωρία τοῦ κειμένου.

10 Μονάδες

B.3. Να γράψετε τὸ γράμμα ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς παρακάτω περιόδους λόγου καὶ δίπλα σὲ αὐτὸ τὴ λέξη «Σωστό», ἀν εἶναι σωστή, ἢ τὴ λέξη «Λάθος», ἀν εἶναι λανθασμένη:

α) Ὁ Ἀριστοτέλης γεννήθηκε στο τρίτο ἔτος τῆς ἑκατοστῆς δέκατης ἑκτῆς Ὀλυμπιάδας

β) Το παραπάνω ἀπόσπασμα ἀνήκει στο Α' βιβλίο τοῦ Μετὰ τα φυσικά τοῦ Ἀριστοτέλη.

γ) Το δεύτερο παρατσούκλι τοῦ Ἀριστοτέλη ἦταν «ἀφηγητής» διότι διέθετε ρητορικὴ δεινότητα.

δ) Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνάμεσα στοὺς φίλους τοῦ καὶ τὴν ἀλήθεια ἐπέλεγε τὸ δεύτερο.

ε) Ὅταν ἀναφερόμαστε στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία ἐννοοῦμε τὴν περίοδο ἀπὸ τὸν 6^ο αἰ. π.Χ. ἕως τὸν 6^ο αἰ. μ.Χ.

10 Μονάδες

B.4. α) Να γράψετε τὶς λέξεις τοῦ κειμένου με τὶς ὁποῖες παρουσιάζουν ἐτυμολογικὴ συγγένεια οἱ παρακάτω:

ισθμός, γονέας, περιουσία, εἰδεχθής, φήμη

05 Μονάδες

β) Να γράψετε μία ομόρριζη λέξη της νέας ελληνικής γλώσσας (απλή ή σύνθετη) για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἤρξαντο, πρόχειρα, φιλόμυθος, σύγκειται, εἰδέναι

05 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

Πλάτων, Μένων 79e-81e

ΜΕΝΩΝ: Άκουα βέβαια εγώ, Σωκράτη, και πριν σε συναναστραφώ πως εσύ δεν κάνεις άλλο παρά και ο ίδιος να βρίσκεσαι σε απορίες και τους άλλους να κάνεις να απορούν· και τώρα, όπως μου φαίνεσαι, μου κάνεις μάγια και με ποτίζεις φίλτρα και (στ' αλήθεια) μου λέγεις ξόρκια, ώστε να έχω πλημμυρίσει απορίες. Και εντελώς μου φαίνεσαι, αν επιτρέπεται και ένα αστείο, πως ομοιάζεις πάρα πολύ και στη μορφή και στα άλλα με την πλατειά εκείνη νάρκη της θάλασσας. Γιατί κι αυτή σ' όποιον την πλησιάζει και την αγγίζει φέρνει μούδιασμα και συ νομίζω τώρα κάτι τέτοιο έχεις κάμει σε μένα [με νάρκωσες]. Αλήθεια εμένα τώρα και η ψυχή μου και το στόμα μου είναι ναρκωμένα και δεν είμαι σε θέση να σου απαντήσω. Και όμως άπειρες φορές έχω κάμει πάρα πολλούς λόγους για την αρετή και μπροστά σε πολλούς, και πολύ καλά μάλιστα, όπως νόμιζα. Μα τώρα δεν μπορώ να πω, ούτε το παραμικρό, τι είναι.

Πλάτων, Μένων, Μτφρ. Β.Ν. Τατάκης.

Να παρουσιάσετε τις ομοιότητες ανάμεσα στο διδαγμένο και στο παράλληλο κείμενο σχετικά με την έναρξη της φιλοσοφίας.

10 Μονάδες

2^ο κριτήριο αξιολόγησης

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, Επιστολή στον Μενοικέα, 122

Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστὶν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαίνειν. Ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίος ἐστὶν τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι. Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι, τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾗ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. Μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴπερ παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν.

A.1. α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Για τους ηλικιωμένους είναι πολύ αργά πια για να φιλοσοφούν.
2. Οι νέοι πρέπει να φιλοσοφούν για να αντιμετωπίζουν με αισιοδοξία όσα πρόκειται να ζήσουν στο μέλλον.
3. Οι άνθρωποι πρέπει να πράττουν με στόχο να αποκτήσουν την ευδαιμονία.

06 Μονάδες

β) Στην επικούρεια φιλοσοφία είναι γνωστή η σχέση ιατρικής και φιλοσοφίας. Με ποια φράση επιβεβαιώνεται η παραπάνω άποψη;

04 Μονάδες

B.1. Να παρουσιάσετε και να επεξηγήσετε τα σχήματα αντίθεσης που υπάρχουν στο κείμενο.

10 Μονάδες

B.2. Να σχολιάσετε τη φράση: «Μελετᾶν οὖν χρή τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν»

10 Μονάδες

B.3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αυτόν το γράμμα της λέξης ή φράσης από τη Στήλη Β που συμπληρώνει ορθά το νόημά της

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Το δημοκρατικό πολίτευμα καταλύθηκε:	α. το 404 π.Χ.
	β. το 367 π.Χ.
	γ. το 423 π.Χ.
2. Ο Εὐδοξος ήταν:	α. πολιτικός
	β. γιατρός στην αυλή του βασιλιά Αμύντα Γ'
	γ. μαθηματικός, αστρονόμος, γεωγράφος
3. Η διατροφή ανήκει στο:	α. θυμοειδές μέρος της ψυχής
	β. αλόγιστον μέρος της ψυχής
	γ. λογιστικόν μέρος της ψυχής

4. Μία από τις μεθόδους των σοφιστών ήταν:	α. η επαγωγική
	β. η διάλεξη
	γ. η διαλεκτική
5. Στην είσοδο της Ακαδημίας του Πλάτωνα συναντούσε κανείς την επιγραφή:	α. ἥθος ἀνθρώπῳ δαίμων
	β. Ἥλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα
	γ. ἀγεωμέτρητος μηδεὶς εἰσίτω

10 Μονάδες

B.4. α) Να γράψετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω:

ταξιαρχία, σύλλογος, εξιτήριο, χαρισματικός, χρέος, πραξικόπημα

06 Μονάδες

β) Για καθεμιά από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (μέρος του λόγου, πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο:

«τοῖς ἀγαθοῖς», «Μελετᾶν»

04 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

ΚΕΡΙΑ [1893, 1899]- Κ.Π.Καβάφης

Του μέλλοντος οι μέρες στέκοντ' εμπροστά μας
σα μια σειρά κεράκια αναμένα —
χρυσά, ζεστά, και ζωηρά κεράκια.

Οι περασμένες μέρες πίσω μένουν,
μια θλιβερή γραμμή κεριών σβυσμένων·
τα πιο κοντά βγάζουν καπνόν ακόμη,
κρύα κεριά, λυωμένα, και κυρτά.

Δεν θέλω να τα βλέπω· με λυπεί η μορφή των,
και με λυπεί το πρώτο φως των να θυμούμαι.
Εμπρός κυττάζω τ' αναμένα μου κεριά.

Δεν θέλω να γυρίσω να μη διω και φρίξω
τι γρήγορα που η σκοτεινή γραμμή μακραίνει,
τι γρήγορα που τα σβυστά κεριά πληθαίνουν.

Να τοποθετηθείτε αναφορικά με τη συμβολή της επικούρειας φιλοσοφίας στη διαχείριση του χρόνου των ηλικιωμένων, οι οποίοι παρατηρούν με θλίψη τις ημέρες που παρέρχονται και αυτές που ακολουθούν.

10 Μονάδες

3^ο κριτήριο αξιολόγησης

ΠΛΑΤΩΝ, *Πολιτεία* 514a-515c

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπείκασον τοιοῦτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιῳδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούσῃ μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀυχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὁρᾶν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρωκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκεύη τε παντοδαπά ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ· τοὺς γὰρ τοιούτους πρῶτον μὲν ἑαυτῶν τε καὶ ἀλλήλων οἷε ἂν τι ἐωρακέναι ἄλλο πλὴν τὰς σκιάς τὰς ὑπὸ τοῦ πυρὸς εἰς τὸ καταντικρὺ αὐτῶν τοῦ σπηλαίου προσπιπούσας;

Πῶς γάρ, ἔφη, εἰ ἀκινήτους γε τὰς κεφαλὰς ἔχειν ἡναγκασμένοι εἶεν διὰ βίου;

Τί δὲ τῶν παραφερομένων; οὐ ταῦτόν τοῦτο;

Τί μήν;

Εἰ οὖν διαλέγεσθαι οἷοί τ' εἶεν πρὸς ἀλλήλους, οὐ ταῦτα ἡγῆ ἂν τὰ ὄντα αὐτοὺς νομίζειν ἄπερ ὁρῶν;

Ἀνάγκη.

Τί δ' εἰ καὶ ἡχῶ τὸ δεσμωτήριον ἐκ τοῦ καταντικρὺ ἔχοι; ὁπότε τις τῶν παριόντων φθέγγαιτο, οἷε ἂν ἄλλο τι αὐτοὺς ἡγεῖσθαι τὸ φθεγγόμενον ἢ τὴν παριοῦσαν σκιά;

Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.

Παντάπασι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἂν ἄλλο τι νομίζοιεν τὸ ἀληθὲς ἢ τὰς τῶν σκευαστῶν σκιάς.

Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη.

A.1.α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Στο κείμενο παρουσιάζεται η επίδραση που ασκεί η παιδεία και η α παιδευσία στην ανθρώπινη φύση.
2. Το κοινό της εποχής ήταν συνηθισμένο σε παραστάσεις θεάτρου σκιών ή νευροσπαστών.
3. Ο Γλαύκωνας θεωρεί ότι οι άνθρωποι του σπηλαίου δεν παρουσιάζουν καμία ομοιότητα με τον ίδιο και τους παρευρισκομένους στο σπίτι του Κέφαλου.

06 Μονάδες

β) «έν ταύτη»: Σε ποια λέξη αναφέρεται η δεικτική αντωνυμία «ταύτη»;

04 Μονάδες

B.1. Να σχολιάσετε ερμηνευτικά τη φράση: «ἀπείκασον τοιούτῳ πάθει».

10 Μονάδες

Β.2. Αφού συγκρίνετε τον δεσμώτη της αλληγορίας με τον σύγχρονο άνθρωπο να εξάγετε τα συμπεράσματά σας.

10 Μονάδες

Β.3. Να αντιστοιχίσετε καθεμιά από τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα με τις λέξεις ή φράσεις από τη Στήλη Β που συμπληρώνουν ορθά το νόημά της. (στη στήλη Β' περισσεύουν δύο στοιχεία)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Στην Πολιτεία «επίκουροι» ονομάζονται:	α) το γνώθι σαυτόν.
2. Η αρμονία πηγάζει από:	β) τις επιστήμες και τη φιλοσοφία.
3. Οι φύλακες άρχοντες ασχολούνται με:	γ) τη φύση της δικαιοσύνης και της αδικίας.
4. Οι φύλακες επίκουροι ασχολούνται με:	δ) το στρατό και τη διοίκηση.
5. Η Πολιτεία πραγματεύεται:	ε) τη συντήρηση των άλλων δύο τάξεων.
	στ) όσοι επιβλέπουν την επιβολή της τάξης.
	ζ) τη σωφροσύνη.

10 Μονάδες

Β.4.α) Να γράψετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω:

διαδοχή, επουσιώδης, αγέλη, συμπεριφορά, διορατικός

05 Μονάδες

β) Να γράψετε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου στην αρχαία ελληνική γλώσσα:

παιδείας, το φῶς, τοὺς φθεγγομένους, βίου, τὸ ἀληθές

05 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

Καντάτα- Τάσος Λειβαδίτης

Η καντάτα είναι ένα συνθετικό ποίημα με θεατρική, θα λέγαμε, σύνθεση. Ο ίδιος ο ποιητής δίνει στην αρχή το σκηνικό και τα πρόσωπα. Σκηνικό: Συνοικιακός δρόμος σύγχρονης πόλης. Αρχίζει να βραδιάζει. Πρόσωπα: Ποιητής. Ο άνθρωπος με το κασκέτο. Διάφοροι περαστικοί. Χορός από γυναίκες και άνδρες (οι γυναίκες μαζεμένες σε μια εξώπορτα· οι άντρες αριστερά, πλάι στη σκαλωσιά μιας οικοδομής). Στο απόσπασμά μας μιλάει ο άνθρωπος με το κασκέτο. Είναι η δεύτερη φορά που παίρνει το λόγο. Την πρώτη φορά αφηγήθηκε τη σύλληψη ενός φτωχού ανθρώπου — «επιγραφοποιός το επάγγελμα». «Συχνά» λέει ο ποιητής, «του αρέσει να μιλάει σε ύφος βιβλικό».

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΚΑΣΚΕΤΟ

Και την πρώτη νύχτα μπήκε μες στο κελί ένας άνθρωπος που 'χε χάσει το πρόσωπο του, κι ακούμπησε το φανάρι που κρατούσε κάτω στο πάτωμα· κι ο ίσκιος του μεγάλωσε πάνω στον τοίχο· και τον ερώτησε: πού έχεις κρυμμένα τα όπλα; Κι εκείνος, κανείς δεν ξέρει αν από σύμπτωση, ή ίσως για να απαντήσει, έβαλε το χέρι άνω στην καρδιά του· και τότε τον χτύπησε. Ύστερα μπήκε άλλος άνθρωπος που 'χε χάσει το πρόσωπό του και τον χτύπησε κι αυτός· κι οι άνθρωποι που 'χαν χάσει το πρόσωπό τους ήσαν πολλοί· και ξημέρωσε· και βράδιασε. Ημέρες σαράντα· κι ήρθαν στιγμές που φοβήθηκε πως θα χάσει το λογικό του· και τον έσωσε μια μικρή αράχνη στη γωνιά, που την έβλεπε ακούραστη κι υπομονετική να υφαίνει τον ιστό της· και κάθε μέρα της τον χάλαγαν με τις μπότες μπαίνοντας· κι εκείνη τον ξανάρχιζε κάθε μέρα· και της τον χάλαγαν πάλι· και τ' άρχιζε ξανά. Εις τους αιώνες των αιώνων.

Να εντοπίσετε και να ερμηνεύσετε τα αλληγορικά στοιχεία του παράλληλου κειμένου αφού τα συνδέσετε με εκείνα της Πολιτείας του Πλάτωνα.

10 Μονάδες